

Moje ime je usmiljenje

8. decembra 2015, na dan, ko je Rimskokatoliška cerkev praznovala 50. obletnico konca prelomnega drugega vatikanskega koncila, je Frančišek odprl sveta vrata v baziliki svetega Petra.

Ko se je zdelo, da sta se mesto in svet sprijaznila s presenetljivimi usmeritvami novega pontifikata in da bi bila težko še nad čim presenečena, je Frančišek pokazal, da je to še mogoče. Kot bi se zavedal, da nima veliko časa, je polnil program svoje Cerkve.

Marca 2015 je nepričakovano razglasil sveto leto, devetindvajseto v rimskokatoliški tradiciji, ki je trajalo od novembra 2015 do decembra 2016. Napoved je bila veliko presenečenje celo za njegove najožje sodelavce, še najbolj pa za italijanske in rimske oblasti, s katerimi se iz Vatikana pred tem ni nihče kaj veliko posvetoval. Ker mnogi še sami niso vedeli, kaj namerava Frančišek.

Leto 2000 je bilo zadnje sveto leto, ta katoliški jubilej je razglasil Janez Pavel II. Takrat je v Rim v okviru verskih slovesnosti prišlo več milijonov romarjev. Bilo je posebno zaradi ciljev, ki si jih je zastavil papež: prošnje za odpuščanje za napake, ki jih je v zgodovini storila Rimskokatoliška cerkev, in vrednotenja mučencev 20. stoletja. V svetem letu verniki z romanjem na svete kraje krščanstva dosežejo odpuščanje grehov, s svetoletnimi odpustki pa tudi odpis pokore za storjene grehe. Praznovanje jubileja izhaja iz hebrejske tradicije, Judje so s trobljenjem na jobel, ovnov rog, oznanili vsako petdeseto leto, ko je počivala zemlja, ko so morali osvoboditi sužnje in odpisati dolgove. Prvo sveto leto v tradiciji

Rimskokatoliške cerkve je leta 1300 razglasil papež Bonifacij VIII. Običajno jih razglasijo na četrtrt stoletja, razen v primerih, ko želi papež z izrednim jubilejem opozoriti na kakšno posebno temo.

Za Frančiška je bila ta tema usmiljenje. Usmiljenje kot poslanstvo njegove Cerkve. Usmiljenje, ena temeljnih vrednot krščanstva, kot jedro njegovega pontifikata. Toda kako ga on razume? Kaj je usmiljenje za papeža Frančiška?

Tisti, ki so ga poznali prej, preden je postal papež, pravijo, da je imel Bergoglio kot nadškof tri obsedenosti: uboge, izobraževanje in medverski dialog. Luis Liberman, peronistični politik in sindikalist v šolstvu, dober prijatelj Bergoglijeve nečakinje Marie Inés Narvaja, mi je v Buenos Airesu pripovedoval, da je bil Bergoglio v prvi vrsti učitelj, tudi začel je kot profesor filozofije in književnosti. »Ena glavnih nalog jezuitov je izobraževanje,« je dejal. »Iz pogovorov z njim se spominjam, da je njegov pastoralni pogled politično pomenil, da je treba spremeniti izobraževalni sistem. To pastoralno razmišljanje, ki meri na duhovno, ima samo eno uresničitev: osvoboditev naroda prek izobrazbe. Zapletene teme izraža zelo preprosto. Njegove besede so preproste in jedrnate. Prikazujejo človeka kot središče zgodovine, zemeljskega človeka, ki se uresničuje v duhovnem. Odločiti se za uboge je politična izbira duhovnika, ki je povezan s svojim narodom in udejanja razmišljanje od preprostega k

Papež poljublja noge mladoletnemu prestopniku med obredom umivanja nog v prevzgojnem domu v Rimu v velikonočnem tednu leta 2013 / Foto: AP

Prelomna je bila Frančiškova odločitev, da v svetem letu lahko katerikoli duhovnik ženski med spovedjo podeli odvezo zaradi greha splava.

zapletenemu, od stvarnosti k ideji: narod pridobi dušo, ko gradi svojo prihodnost. Danes so z njegovimi izjavami zadovoljni komunisti in antikomunisti. Papež je rekel: Marksizem je krščanstvo oropal zastave. In marksisti čutijo, da jih priznava. In antimarksisti pravijo: Ste videli? Marksisti niso imeli prav. Rekel bi, da ima Bergoglijevo politično in duhovno razmišljanje oporo v izobraževanju, ki je usmerjeno v vključevanje in družbeno enakost, pot do tega pa je dialog.«

Dialoga pa po Frančišku ni brez usmiljenja, ker je usmiljenje, kot ga vidi papež, politična kategorija, golo bivanje, ki ni le odprtost in sprejemanje, ni nujno dojetanje, ni potrebno, da je priznavanje. Usmiljenje kot dejstvo, da si. Le tako lahko po Frančišku tudi danes, v času ekstremne polarizacije mišljenja, sprejmemo idejo vključevanja, ki vključuje tudi našega nasprotnika. V Argentini sem se pogovarjala tudi z duhovniki, ki delajo v barakarskih naseljih. In najbolj se spominjam pogovora z enim izmed njih, ko je na njegovo cerkev že padal mrak in so se pročelja svetila od dežja. Juan Isasmendi je Bergoglia spoznal leta 2000, ko je vstopil v semenišče, na njegovo pobudo je odšel za duhovnika v barakarsko naselje v eni od četrti Buenos Airesa. »Ne išči vzorca,« je dejal. »Nimamo vzorca. Bergoglio nima nekega vzorca. Je človek evangelija. Vsi pričakujejo, da bo delal po vzorcu, da bo uvedel neko disciplino in sprejel neke ukrepe. Mislim, da tega ne bo storil. Nikoli ni bil tak. Njegove odločitve so vedno presenečale. Recimo, ko je ustanovil vikariat v barakarskem naselju. Ali ko je ustanovil šolski vikariat in utrdil razvoj župnijskih šol. Njegova prednost je pretanjen čut za duhovnost, zna slediti poti, ki mu jo je določil Bog. Zato je nepredvidljiv. Vsak dan se spomni česa novega. Enkrat postavi tega kardinala, drugič drugega. Ne sledi nekemu vzorcu, ker ne sledi ideologiji. Vsi pričakujejo, da bo Cerkev peljal v to ali ono smer, ampak to je ideološko. Levičarsko ali desničarsko. Konservativci pričakujejo eno, naprednjaki drugo. On ni ne konservativec ne naprednjak. Je neulovljiv. Nikoli ga ne boš opredelil, ker je božji človek. Nekatere odločitve se bodo zdele konservativne, druge naprednjaške. V drugem času in okoliščinah pa se bodo iste odločitve zdele prvim naprednjaške, drugim pa konservativne. Vir njegove duhovnosti je ljubezen do Jezusa, do ubogih in do Cerkev. Revščina in ljubezen do ubogih v duhu svetega Frančiška.

Prva sveta vrata je papež odprl v katedrali v Banguiju v Srednjeafriški republiki 29. novembra 2015 / Foto: Profimedia

Ne gre za to, da iščemo rešitve zanje, ampak za to, da jih ljubimo. Da smo zraven. Ne nad. Zraven. Življenje je treba sprejemati tako, kot je, ga objeti in varovati.«

Da smo zraven. Ne nad. Brez sodbe in razsodbe, celo brez mnenja. Zraven. To je usmiljenje papeža Frančiška. Njegovo sporočilo za verujoče in neverujoče, za posameznike in skupnosti, za Cerkev, družbo in državo. Zato je razglasil sveto leto in zato ga je posvetil usmiljenju. Da vsakdo, ki mu sledi ali ki mu

zgolj prisluhne, ki ga posluša iz vere, radovednosti ali po službeni dolžnosti, razmisli, kaj sploh lahko pomeni ta beseda.

Sveto leto je dolg proces, poln dogodkov, ki so medijsko odmevni, v Rim na srečanje s papežem romajo posamezniki, a tudi družbene skupine. Jubilej družin, jubilej medijev, jubilej politikov, jubilej šol, jubilejno romanje vsakega naroda posebej. In vsak se je moral spraševati o tej besedi, o usmiljenju, o svojem življenju, o svojih besedah, o drobnih,

Splav je za Frančiška gnusno dejanje in hud greh. Čeprav o njem ne govori tako pogosto, kot sta njegova predhodnika, pa takrat, ko to stori, uporablja ostrino jezika, ki je njegova predhodnika nista.

vsakdanjih rečeh, ki jih lahko narediš tako ali drugače.

8. decembra 2015, na dan, ko je Rimskokatoliška cerkev praznovala 50. obletnico konca prelomnega drugega vatikanskega koncila, je Frančišek odprl sveta vrata v baziliki svetega Petra. To je bil uradni začetek svetega leta, posvečenega usmiljenju. V resnici pa je prva sveta vrata odprl nekje drugje. Ko je bil konec novembra na obisku v treh afriških državah, ga je želel začeti tam, na robu sveta. Za Frančiška obrobje in center ne obstajata, svet je zanj kot polieder, v katerem smo združeni vsi, vsak v svoji različnosti. Prva sveta vrata je zato odprl v katedrali v Banguiju v Srednjeafriški republiki.

In kot da že to ne bi bilo dovolj nenavadno, so bila 18. decembra na vrsti vrata v menzo zavetišča za brezdomce, ki ga na glavni rimski železniški postaji upravlja rimska Karitas. Ni se še zgodilo, da bi papež odpiral sveta vrata, enega od najmočnejših simbolov katoliškega svetega leta, na kraju, ki ni cerkveno posvečen.

Mozaik nad vrati, vpetimi v marmorno pročelje fašistične arhitekture poslopja, je izdelal slovenski teolog in umetnik, jezuit Marko Rupnik. Rupnik in Študijsko-raziskovalni center Ezio Aletti, ki ga vodi v Rimu, sta bila na papeževo željo tudi avtorja logotipa svetega leta in obredne knjige evangelijev, ki so jo uporabili pri otvoritveni slovesnosti v Vatikanu.

Rupnik in njegovi sodelavci so z mozaiki opremili številne kapele in cerkve po vsej Evropi, leta 1999 na povabilo Janeza Pavla II. tudi papeževo osebno kapelo Redemptoris Mater v vatikanski apostolski palači. Rupnikova pripoved o tem, kako je prišlo do naročila za izdelavo logotipa svetega leta, jasno pokaže, kako razmišlja in deluje papež Frančišek: »Poklical me je monsinjor Rino Fisichella, predsednik Papeškega sveta za pospeševanje nove evangelizacije, in mi strogo zaupno dejal: jutri bo oklicano novo sveto leto, tega še nihče ne ve, tebe pa prosimo, da nam narediš logotip. Do jutri. Takrat sem bil v severni Italiji, kjer smo delali neki mozaik in kaj sem hotel? V enem popoldnevu sem mi je uspelo toliko zbrati, da sem izdelal štiri predloge in jih po elektronski pošti poslal Fisichelli. Tega, ki ga zdaj gledamo, je potem izbral papež.« Rupnik mi je v pogovoru v Rimu povedal, da se mu je zamisel za logotip, ki ga je papež dejansko tudi

izbral, porodila še med pogovorom s Fisichello. »Takoj sem namreč pomislil nanj, na tega papeža, na to, kako pogosto poudarja bližino Cerkev človeku, bližino Kristusa najšibkejšemu, najslabšemu, najgrešnejšemu. Ves čas govori o vonju po ovcah, s katerim mora biti prežet pastir, in mislil sem si: čudovito, Efremski je v četrtem stoletju zapisal himno, ki govori o tem, kako gre Kristus po smrti v kraljestvo mrtvih, v predpekel, in si tam kot dobri pastir nadene na ramena mrtvega Adama. Takoj se mi je zdelo, da bo papežu to všeč, saj vedno poudarja, da Bog vključuje drugačnega, da v svojo ljubezen vključuje tudi tistega, ki je najbolj drugačen od Boga, torej grešnega in mrtvega. To se mi je zdel za današnji čas najpomembnejši poudarek. Za Kristusom so podboji vrat kraljestva mrtvih, ki jih je Kristus zrušil s svojo smrtjo in jih potepal. To so podobe in elementi starodavne ikonografije prvega tisočletja. Adama, ki si ga Kristus nadene na rame in mu vrne življenje, sem izrisal tako, da se njegovo oko prekrije, poistoveti, zlije s Kristusovim. Kristus gleda z Adamovimi očmi in Adam gleda s Kristusovimi očmi. Sveti Atanazij, veliki grški oče, cerkveni učitelj iz prvih stoletij, pravi, da se je Bog v Kristusu 30 let učil živeti na način človeka, da bi se mi lahko učili živeti na božji način. In zdi se mi, da v Kristusu Bog gleda na nas s človeškim očesom, mi pa v njem gledamo sebe in druge z njegovim očesom in njegovim usmiljenjem.« Rupnik je povedal, da je prvo skico izrisal z risarskim ogljem, ker je bila to edina stvar, ki jo je imel pri sebi. »Naredil sem veliko, več kot kvadratni meter veliko skico tega prizora, jo fotografiral in stekel v bližnji grafični studio tam pri Vareseju, kjer smo delali. Z grafikom sva pozno popoldne skico obdelala, nato pa sem jih poslal v Vatikan. Vidimo elipso s tremi temnimi modrimi barvami, v starih časih je veljalo, da je božja skrivnost onstran tistega, kar lahko spoznamo, ker ji nikoli ne pridemo do konca. Tudi to je podoba, ki jo uporablja Efremski, ki pravi, da je božja ljubezen kot vodnjak, iz katerega pijemo, in več ko spijemo, bolj je vodnjak poln in nikoli se ne izprazni. Ostaja onstran tega, kar doživimo. Sredi te temine stoji belina Kristusa, kar pomeni, da se bo vsa kozmična svetloba, vsa sončna svetloba iztekla, ostala bo samo božja ljubezen, ki nikoli ne mine. To bo edina luč, kot beremo v Razodetju; v novem Jeruzalemu ne bo sonca, ne lune, edini izvor luči bo jagnje, ki je bilo darovano, se pravi,

izraz očetove ljubezni. Papeža sem srečal, ko smo mu s pavlinci, Družbo sv. Pavla, predstavili Evangelium za sveto leto, ki ga skoraj v celoti sestavljajo podobe iz naših mozaikov. Na naslovnici in na zadnji strani sta miniaturna mozaika, v katerih so nekateri kamenčki celo manjši od milimetra, veliki celo samo za tretjino milimetra, ne vem, ali si predstavljate. Uporabljati smo morali posebne pincete, da smo jih izdelali, in takrat sem videl, da je papežu ta logotip res všeč. S prstom je šel in pobožal to tretje oko in rekel: to je res razodeto. Človek mora pogledati vase, mi smo tudi do samih sebe lahko neizprosni ali tako zelo ideološko usmerjeni do drugih, naučiti se gledati sebe, svojo zgodovino in druge z očesom dobrote, pa je po mojem mnenju res nekaj modrega v življenju.«

Tako so postala sveta vrata neka čisto navadna vrata v neko menzo. Vrata, ki se odpirajo vsak dan, vrata, skozi katera hodijo brezdomci in ubogi in tisti, ki jim pomagajo, jim strežejo in kuhajo. »To so vrata obednice in to se mi zdi nekaj izrednega,« pravi Rupnik. »Samo če človek doživi, da ga je Bog vključil v svojo ljubezen, potem lahko ljubi. Nad vrati sem napisal Porta Caritatis, vrata ljubezni, ker se mi zdi, da samo kdor je ljubljen, lahko ljubi. Vedno obstaja nevarnost, da delam dobro zato, da bi tudi nekaj dobil, toda kdor je doživel ljubezen, jo bo zastonj razdal, zastonj smo prejeli, zastonj dajemo.«

Na pepelnico sredo leta 2016 je papež v Vatikanu maševal z misijonarji usmiljenja, duhovniki z vsega sveta. Dovolil jim je, da v svetem letu v svojih lokalnih cerkvah pri obredu spovedi odpuščajo tudi grehe, ki jih po kanonskem pravu sicer lahko le papež. Med njimi so bili tudi slovenski duhovniki. Jezuit, duhovnik in profesor Peter Lah mi je v Rimu o tem dejal: »Cilj misijonarjev je ravno v tem, da smo blizu ljudem, ki želijo pogledati vase, ki se želijo osvoboditi navlake preteklih grehov in se pridejo spovedat in tako dobijo poseben blagoslov tudi na ta način.« Robert Bahčič, rektor bazilike Marije Pomagaj na Brezjah, pa: »To je res nekaj posebnega v svetem letu, ni pa to tako, kot da imamo misijonarji neko posebno čudežno moč. Smo le izbrani za to, da bi olajšali potrebne postopke, ki so zelo dolgi.« Grehov, ki jih lahko odpusti le papež, je po kanonskem pravu pet, šestega, prekršitev zaveze molčečnosti konklava, je dodal Benedikt XVI., med drugimi pa so kraja svete hostije, fizični

Za Frančiška obrobje in center ne obstajata, svet je zanj kot polieder, v katerem smo združeni vsi, vsak v svoji različnosti.

napad na papeža ali za duhovnika prelomljena spovedna molčečnost.

Prelomna je bila tudi Frančiškova odločitev, da v svetem letu lahko katerikoli duhovnik ženski med spovedjo podeli odvezo zaradi greha splava. Katoliška cerkev ženske, ki so splavile, in tiste, ki so splav omogočili, namreč samodejno izobči, za razveljavitev izobčenja pa je potrebno dovoljenje škofa. Papež je nato po koncu svetega leta vsem duhovnikom dovoljenje za podeljevanje odveze za greh splava podaljšal za nedoločen čas. Hitrost, s katero so mediji pograbili novico, je bila kot vedno, ko gre za Frančiška, pomenljiva. Kako ne, ko pa naj bi šlo za preobrat v Cerkev ob vprašanju splava. Od papeža Frančiška svetovna javnost pričakuje nenehna presečenja in senzacije. A tudi tokrat ni bilo nič takega. Papež še zdaleč ni ukinil izobčenja za splav. Njegova odločitev, da v svetem letu lahko katerikoli duhovnik podeli odvezo za greh splava, je bila mini revolucija, ob kateri so se mnogi spraševali, kaj bo, ko bo svetega leta konec. Odgovor je bil: nič posebnega, usmiljenje se nadaljuje. Papež je dovoljenje podaljšal za nedoločen čas. Kar pa še zdaleč ne pomeni, da je ukinil kanon, ki predvideva ekskomunikacijo, gre samo za odvezo pod pogojem kesanja in obžalovanja.

Splav je za Frančiška gnusno dejanje in hud greh. Čeprav o njem ne govori tako pogosto, kot sta njegova predhodnika, pa takrat, ko to stori, uporablja ostrino jezika, ki je njegova predhodnika nista. Papež ne obsoja le žensk, ki so splavile, temveč vse, ki pri tem sodelujejo, od medicinskega osebja do partnerjev in mož. Podeliti odpuščanje zanj pomeni dialog, zavedanje in odločitev, da tistega, kar si naredil, ne ponavljaš več. Tukaj tudi zanj ni nobene teološke in filozofske akrobacije, nobenega »discernimenta«, nobenega razločevanja: splav je splav, brez razlik in razlogov, zakaj.

Januarja 2016, že v svetem letu, je izšla tudi prva papeževa knjiga, v obliki intervjuja s papežem jo je napisal italijanski novinar Andrea Tornielli, izdala pa italijanska založniška hiša Mondadori, ki je v lasti družine Berlusconi. Knjigi je naslov Božje ime je usmiljenje in Frančišek v njej pojasnjuje, zakaj se je odločil, da usmiljenju posveti sveto leto. Cerkev po njegovih besedah ne sme nikomur zapreti vrat, ampak mora vsem pomagati, da se odprejo za usmiljenje. »Cerkev obsoja greh, saj mora povedati resnico: to je greh. A

Druga sveta vrata je papež odprl v menzi zavetišča za brezdomce, ki ga na glavni rimski železniški postaji upravlja rimska Karitas, 18. decembra 2015. Mozaik nad vrati je izdelal slovenski teolog in umetnik, jezuit Marko Rupnik. /Foto: Profimedia

hkrati sprejema grešnika, ki priznava, kaj je,« je dejal, »naj ta jubilej pokaže obraz Cerkev, ki znova odkriva sredico usmiljenja«.1

Gospod se nikoli ne naveliča odpuščati, mi smo tisti, ki se naveličamo prositi odpuščanja, rad ponavlja Frančišek. Njegova Cerkev je kot poljska bolnišnica, ki zdravi najhujše rane in poškodbe.

A postava je postava in zapoved je tudi pod njim zapoved. ×

Opombe:

1 Frančišek, Božje ime je usmiljenje, Pogovor z Andreo Torniellijem, Družina, Ljubljana, 2016.